

Mikroregionális térkörnyezetek fejlesztési irányai

Varga Ferenc¹ – Sinóros-Szabó Botond² – Köpeczi-Bócz Tamás¹

¹Türr István Képző és Kutató Intézet, Budapest

²Debreceni Egyetem Agrártudományi Központ, Kutatóintézetek és Tangazdaság,

Kutatási és Fejlesztési Intézet, Debrecen

varga.ferenc@tkki.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Európának és a világnak is válaszra váró kérdése az, hogy a gazdasági-, technológiai-, infrastrukturális fejlesztések, a termékek és technológiák, hogyan szolgálják a társadalom egységét, annak folyamatos erősödését.

Napjainkban sajnálatos folyamatként tapasztaljuk a társadalom errodálódását, a társadalmi kohézió gyengülését. Mindezek a valóságos fejlesztési folyamatokat akadályozzák, a gazdasági tér bővülését gyengítik, ezért ezt a negatív folyamatot meg kell állítani és pozitív irányba kell fordítani.

Egyre sürgetőbb tehát, a gyakorlatban is megvalósítható új megoldásokat adni, hiszen ma már nyilvánvaló, hogy csak a profit növelését figyelembe vevő megoldások jellemzően, a társadalom nélkülözhetetlen összetartását, a piaci pozíciókat, az innovációs folyamatokat, a természeti, környezeti harmóniát gyengítik.

A feldázolt helyzetben elemeztük és értelmeztük a hátrányos és a halmozottan hátrányos mikroregionális térkörnyezeteket, különös tekintettel azokra a stratégiai fejlesztésekre, melyek egyaránt szolgálják a mikroregionális terek mikrotársadalmának erősödését és a gazdaság fejlődését, a gazdasági tér bővülését.

A hátrányos helyzetű mikroregionális terek meghatározása alapvetően gazdasági mutatók alapján történik, ugyanakkor célszerű hangsúlyozni, hogy a társadalmi mutatókkal együtt lehet csak a gazdasági mutatókat értelmezni és ezek együttesen határozzák meg a mikroregionális térség helyzetét és a lehetséges fejlődési irányokat.

Alapvetően új súlypontot és célt jelent a társadalmi egység (kohézió) folyamatos erősítése, s az erre alapozott gazdasági fejlődés kialakítása.

Kulcsszavak: hátrányos helyzetű mikroregionális terek, társadalomszemléletű gazdaságfejlesztés

SUMMARY

The question how economic, technological and infrastructural developments, as well as products and technologies contribute to the unity and constant strengthening of the society is still unanswered both in Europe and the whole world.

The current erosion of the society and the weakening social cohesion is a regrettable process. These phenomena are a barrier to real development processes and weaken the extension of the economic space; therefore, this negative process has to be stopped and turned into a positive direction.

For this reason, it is increasingly urgent to work out new, feasible solutions, since it has become obvious that solutions whose sole aim is to increase profit typically weaken the indispensable unity of the society, market positions, innovation processes, as well as natural and environmental harmony.

In this situation, we analysed and interpreted the disadvantaged and multiply disadvantaged microregional spatial environments, with special regard to the strategic developments that serve both the strengthening of the microsocieties of microregional spaces and the development of the economy and the extension of economic space.

The identification of disadvantaged microregional spaces is basically done by means of economic indexes, but it is also important to emphasise that these indexes can only be interpreted with social indexes, as they define the situation of the microregional space and the possible development directions together.

The constant strengthening of social unity (cohesion) and the related economic development is basically a new focal point and objective.

Keywords: disadvantaged microregional spaces, society-focused economy development

BEVEZETÉS

A politikai rendszerváltás és az Európai Unióhoz való csatlakozás alapvetően új helyzetet teremtett Magyarországnak számára saját fejlődési útjának a keresésében és megfogalmazásában. Ez az új helyzet azt jelenti, hogy a korábbi sémákat és az azokhoz kötődő viszonyrendszereket felül kell vizsgálni, értelmezni kell. A felülvizsgálat és az újraértelmezés eredménye lehet olyan új struktúrák és szerkezetek kialakítása, mely az erőforrások hatékony hasznosításán keresztül a piaci viszonyoknak, versenypiaci feltételeknek megfelelő termékekben és szolgáltatásokban realizálódnak.

Az alapvetően új helyzet egyik értékmérője és egyben fő sajátossága, hogy a gazdasági elmaradottság, a hátrányos gazdasági helyzet együtt jár a társadalom gyengülésével, a társadalmi kohézió folyamatos bomlásával és errodálódásával (Köpeczi-Bócz, 2013). Mind ebből egyre nyilvánvalóbban következik, hogy valóságos és tartós fenntartható gazdasági fejlődés nem lehetséges társadalmi fejlődés, társadalmi fejlesztés nélkül. Vagyis a mértékadó gazdasági fejlesztésnek az alapját a társadalmi egység erősítésével, mélyreható megalapozásával kell kezdeni és erre kell építeni a gazdasági fejlesztést is. Ha csak a profitbővítésre épített gazdasági fejlesztés dominál, akkor az gyakran a társadalmi fejlődés ellen hat, a társadalmi gyengülést, szétziláltságot erősíti.

Magyarországi kistérségek helyzetét vizsgálva (Baranyi és Fodor, 2012) megállapítható, hogy a halmozottan hátrányos kistérségek a perifériális területekre, határkörnyezetekre esnek. Az is megállapítható, hogy e mikroregionális kistérségek halmozottan hátrányos helyzete a kapcsolódó nagyobb térségek fejlődésének akadályozója, így tehát a kistérségek fejlődése nélkül hatékony fejlődés (fejlesztés) nem lehetséges.

A helyzetelemzésből az is kitűnik, hogy az említett új struktúrát és az erre alapozott fejlesztést a mikroregionális térségekbe kell illeszteni, a stratégiát kifejező hatásokat pedig megfelelő termékelőállító és szolgáltató projekteknek kell közvetíteni.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A bevezetőben bemutatott elemzés összegzett súlypontja, hogy a halmozottan hátrányos helyzetek mérséklése, megszüntetése, a fejlődés beindítása a mikroregionális térségekben valósul meg és e térségekben megtalálható erőforrásokra és célszerűen megvalósított projektekre kell, hogy épüljön.

A mikroregionális térségek sajátosságainak és a projektek által képviselt fejlődési stratégiának az egységét kell megteremteni. Egy olyan egységet, melyben az egymásra épültség és a kölcsönös feltételezett-ség viszonyrendszere dominál. Ez adja meg azt a sajátos harmóniát, melynek érvényesülésével lehet a társadalom fejlődését és a gazdaság fellendítését meghatározni.

A mikroregionális térségek társadalmi és humán környezet jellemzőinek feltárásával, a természeti környezet helyzetének, sajátosságainak, értékeinek és hátrányainak a megismerésével, a gazdasági környezet pontos bemutatásával kell meghatározni a mikroregionális térségekben érvényesülő fejlesztési logisztikát, mely a térségek egymásra épültségét és egységét megvalósítja, a rendszeregységet növeli, a hatékonyságot erősíti (Horváth, 2012). E rendszer teremti meg azt a lehetőséget, hogy megfelelő technológiákat válasszunk ki, valamint a helyi erőforrásokra épített projekteket valósítsunk meg.

A technológiák és a mikroregionális térségekbe illesztett projektek versenypiaci értékmérőket és helyzeteket kell, hogy közvetítsenek, hiszen az előállított termékeknek és szolgáltatásoknak a tartós fejlődés érdekében, a versenypiaci értékmérőknek kell megfelelniük. Mindezekhez természetesen hozzátartozik a piaci viszonyok áttekintése. A külső, vagy távoli piacok számbavétele mellett fontos szerepe lehet a mikroregionális térségekben megszervezhető, az ottani igényekre épülő belső piacoknak is. E piacok megszervezésénél nemcsak az igények számbavétele, hanem azok lehetséges fejlesztése is számításba kerülhet, így tehát már a mikroregionális térségek belső piacainak a kialakításánál a valós társadalmi igények fejlesztésére is összpontosítani kell.

A mikroregionális kistérségekben megvalósuló projektépítésnek a vidéki terek újraiparosítási folyamatába kell illeszkednie (Baranyi és Fodor, 2012) úgy, hogy az állami döntéshozás és stratégiai irányítás együtt jelenjen meg a pénzügyi projektépítésben és finanszírozásban megvalósuló tevékenységével és érdekelt-ségével.

EREDMÉNYEK

Rendszer- és módszertani keretek között kell számba venni mindazokat a lehetőségeket, kapcsolatokat, összefüggéseket, idő- és térbeni folyamatokat és trendeket, melyek az említett keretek között meghatározzák a különböző, de egymással is összefüggő fejlesztéseket. Ezeknek a fejlesztéseknek projektekben kell tükröződnie, melyek termékeket, szolgáltatásokat, vagy ezek együttesét biztosítják (Sinóros-Szabó, 2012).

A lehetőségek számbavételénél jól kirajzolódnak azok a fejlesztési alapok, melyekre a szolgáltatásokat, termékelőállításokat építeni kell, melyek rendszertani kapcsolatát meg kell határozni.

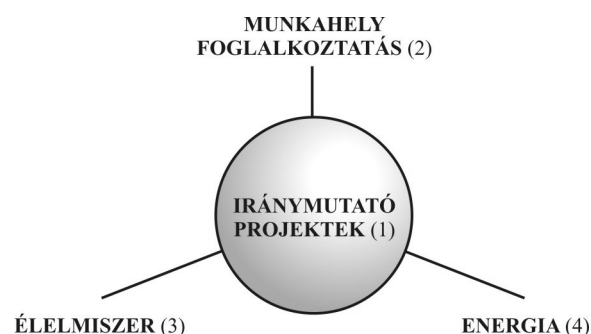
A rendszer- és módszertani keretek lehetőségeit kihasználva, a feltételeket figyelembe véve teremtjük meg a projektek megtervezésének, megépítésének, működtetésének és továbbfejlesztésének alapját.

A projekteknek egyfelől tükrözni kell a kialakított stratégiát és a hozzá kapcsolódó módszereket, másfelől át kell fogni a gazdasági-, természeti-, társadalmi-, valamint humán környezetek rendszerét.

A projekteket három alapvető fejlesztési irány rendszeregységében kell megépíteni. Ezek a következők:

- élelmiszerellátás és –biztonság,
- energiaellátás és –biztonság (bioenergia termelés, előállítás és felhasználás),
- munkahelyteremtés és foglalkoztatás (1. ábra).

1. ábra: Projektfejlesztési irányok

Forrás: saját szerkesztés

Figure 1: Project development directions

Flagship projects(1), Workplace, employment(2), Food(3), Energy(4), Source: own edition

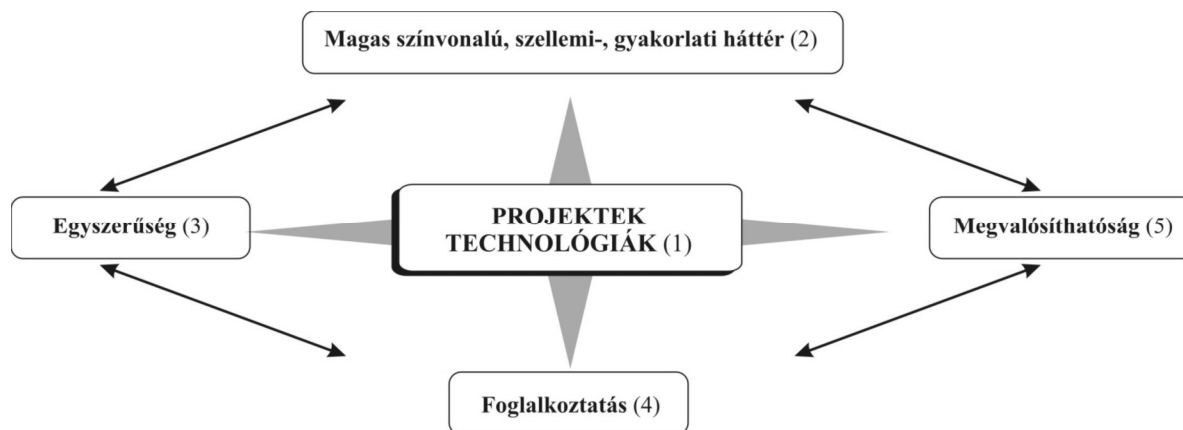
A projekt fejlesztési irányok harmonikus rendszerében megépített projekteknek egyszerre kell képviselni a magas színvonalú szellemi és gyakorlati hátteret, az egyszerűséget, a megvalósíthatóságot és foglalkoztatást. Mindezeket megfelelően kiválasztott, a célhoz, feladatokhoz jól illeszkedő technológiák működtetésével kell érvényesíteni (2. ábra).

A megvalósított projektek a felépített rendszerre, módszerre és az egész térségre vonatkozó többleteket hordoznak magukban. Ezeknek a többleteknek a meghatározói:

- bemutathatóság,
- kiterjeszhetőség (adaptálhatóság),
- fenntarthatóság.

A projektek együttes többlethatása, érték-többletei a projektfejlesztési irányokra alapozva valósulnak meg (3. ábra).

2. ábra: Projekt jellemzők

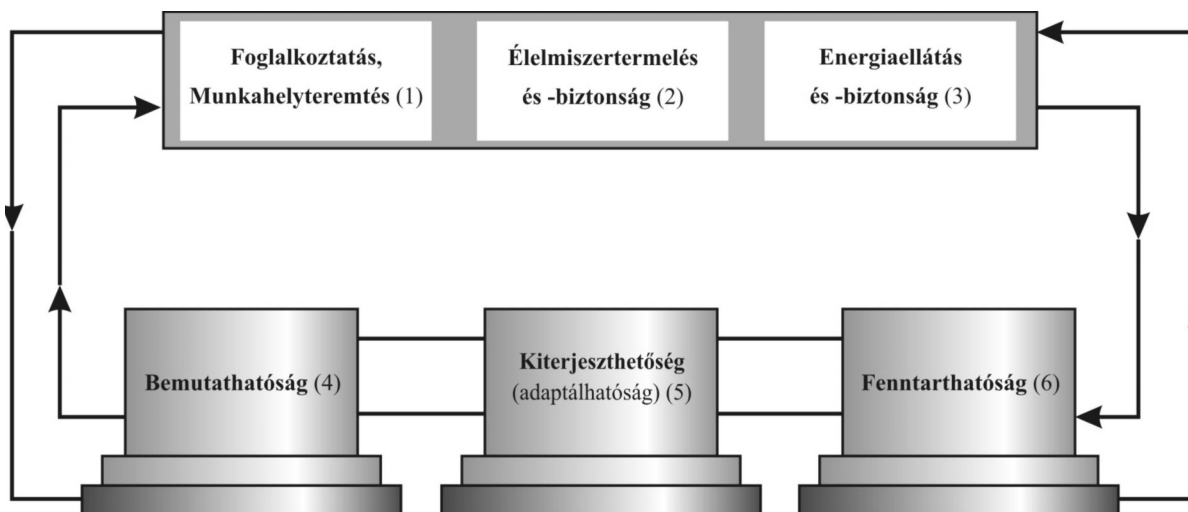

Forrás: saját szerkesztés

Figure 2: Project features

Projects technologies(1), High-level intellectual and practical background(2), Simplicity(3), Employment(4), Feasibility(5), Source: own edition

3. ábra: Projektek rendszertöbbletei

Forrás: saját szerkesztés

Figure 3: System surpluses of projects

Employment, creating jobs(1), Food production and security(2), Food supply and security(3), Presentability(4), Extensibility (adaptability)(5), Sustainability(6), Source: own edition

A rendszertöbbleteket kifejező projektépítés magában foglalja az előkészítés, az előkészítéshez kapcsolódó társadalmi kapcsolatok és humán tőke, a marketing és ökológia, a projektműködésre alapozott oktatás, képzés, tovább- és átképzés, a nyilvánosság, tájékoztatás, a továbbfejlesztés, a piac, a bemutatathatóság, adaptálhatóság, kiterjeszthetőség és fenntarthatóság egymással kölcsönös összefüggésben lévő elemeit (Sinóros-Szabó, 2013).

KÖVETKEZTETÉSEK

Kutatómunkánk rávilágít arra, hogy a halmozottan hátrányos térségek fejlesztése a mikroregionális térszervezetekben és versenyképes stratégiát megtestesítő projekteken keresztül valósulhat meg. A kutatási eredmények megerősítik, hogy társadalmi fejlesztés nélkül fenntartható gazdasági fejlesztés nem lehetséges. Erre alapozva mutatja be a tanulmány a legmeghatározóbb rendszertani és módszertani összefüggéseket.

IRODALOM

- Baranyi B.–Fodor I. (szerk.) (2012): Környezetipar, újraiparosítás és regionalitás Magyarországon. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont. Pécs–Debrecen. 367.
- Horváth Gy. (2012): Gondolatok az újraiparosítás és a környezetvédelem regionális fejlődésben játszott szerepéről. [In: Baranyi B.–Fodor I. (szerk.) Környezetipar, újraiparosítás és regionalitás Magyarországon.] MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont. Pécs–Debrecen, 11–20.
- Köpeczi-Bócz T. (2013): Térség szemléletű társadalomfejlesztés. „Tiszatér-környezet stratégiai fejlesztése” Nemzetközi Tudományos Konferencia. (Keleti Háromhatár-Szeglet Kutató-Fejlesztő Központ, Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztálya, Magyar Tudományos Akadémia Regionális Tudományok Bizottsága, Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Szlovák Tudományos Akadémia Hidrológiai Kutatóintézete, Babes-Bolyai Egyetem, Újvidéki Egyetem.) 2013. június 18. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest.
- Sinóros-Szabó B. (szerk.) (2012): Tiszatér-környezet stratégiai fejlesztése. Keleti Háromhatár-Szeglet Kutató-Fejlesztő Központ Közhasznú Egyesület. Mátészalka. 104.
- Sinóros-Szabó B. (2013): A Tiszatér stratégiai fejlesztése. „Tiszatér-környezet stratégiai fejlesztése” Nemzetközi Tudományos Konferencia. (Keleti Háromhatár-Szeglet Kutató-Fejlesztő Központ, Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztálya, Magyar Tudományos Akadémia Regionális Tudományok Bizottsága, Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Szlovák Tudományos Akadémia Hidrológiai Kutatóintézete, Babes-Bolyai Egyetem, Újvidéki Egyetem.) 2013. június 18. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest.